

УДК 929.94(477).155

Микола Мушинка
(Пряшів, Словаччина)

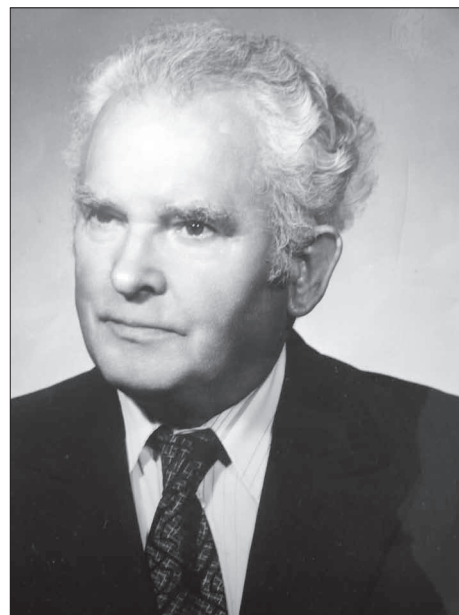
ВАСИЛЬ КАПІШОВСЬКИЙ І ЙОГО МІСЦЕ В ІСТОРІЇ УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНИ

У статті подано біографію уродженця Пряшівщини, який 1939 р. став радянським розвідником, направленим у Словаччину, де його було виявлено й засуджено на п'ятнадцять років тюрми. Після визволення з концтабору смерті Маутгаузена у травні 1945 р. він здобув вищу економічну освіту, став доцентом університету та функціонером вищих державних та партійних органів Словаччини. Сприяв до розвитку економіки та культури українців Словаччини.

Ключові слова: Василь Капішовський, Пряшівщина, український буржуазний націоналізм, Українська народна рада Пряшівщини, Реферат українських шкіл, Культурний союз українських трудящих, Університет ім. П. Й. Шафарика в Кошицях.

7 липня 2014 року, у день 100-ліття з дня народження Василя Капішовського, біля його могили на пряшівському цвинтарі зібралися два десятки його шанувальників, аби віддати честь цьому визначному політичному та культурно-громадському діячеві Пряшівщини. Генеральний консул України у Пряшеві Ольга Бенч, покладаючи вінок на його могилу, сказала: «Я щойно недавно познайомилася із життям та багатогранною діяльністю Василя Капішовського і прийшла до висновку, що він заслуговує на те, аби його вшанувала не лише рідна Пряшівщина, але й держава Україна, від імені якої я ставлю на його могилі цей вінок».

У той же день у Центрі української культури у Пряшеві відбувся семінар, присвячений його пам'яті [21], складовою частиною якого була презентація щойно виданої монографії про життя та політично-громадську діяльність В. Капішовського [14], яку присутнім представив видавець – директор ужгородського видавництва «Гражда» Іван Ребрик. Оскільки книжка вийшла обмеженим тиражем (70 примірників) і в книжковій магазині навряд чи потрапить, я постаралася познайомити учасників конференції з її змістом¹.

* * *

Василь Капішовський народився 7 липня 1914 р. у с. Комлоша (нині Хмельова) Бардіївського округу в багатодітній сім'ї (сім хлопців і троє дівчат). Початкову освіту він здобув у рідному селі, нижчу середню – у Руській горожанській середній школі у Пряшеві, педагогічну – у пряшівській Греко-католицькій руській учительській семінарії. Педагогічну практику він розпочав у 1933 році на Закарпатській Україні – у селах Нижня Бистра Хустського району та Голятин нинішнього Міжгірського району. Восени 1936 року його покликали на військову службу в Чехословацькій армії.

Восени 1938 року він демобілізувався з армії і повернувся у свою школу в Голятині, де його в березні 1939 року застала окупація Карпатської України Угорщиною. Уникаючи арешту або депортації у Словаччину він нелегально емігрував у Країну Рад. Радянські прикордонники заарештували його як і тисячі закарпатських утікачів, і після кількомісячної затримки у слідчому ізоляторі міста Сколе направили не в Сибір (як майже всіх інших втікачів), а в Москву – у спеціальну військову школу Червоної армії для розвідників. Після піврічного вишколу його переправили на Закарпаття. Звідти він із немалими труднощами добрався до рідного села.

¹ Основною при написанні статті був архів В. Капішовського, який знаходиться у приватній власності автора. Про родовід В. Капішовського див. [15].

Навесні 1941 року контррозвідка Червоної армії доставила йому спеціальним кур'єром радіопередавач у формі звичайного радіоприймача із завданням поки що не користуватися ним, а чекати пароль і вказівки з Москви. Зв'язок із Москвою він, будучи учителем у с. Олька Меджилабірського округу, підтримував посередництвом радянського розвідника, із яким зустрічався в різних місцях Словаччини й передавав йому важливу інформацію, зокрема про рух німецьких військ на території Східної Словаччини, що явно свідчило про підготовку Німеччини до війни.

Після нападу Німеччини на Радянський Союз у червні 1941 року В. Капішовського мобілізували в Словацьку армію, а наприкінці жовтня – направили офіцером у танковий полк у місто Мартин. Туди було направлено до нього кур'єра з Москви, який мав надати йому нові інструкції та пароль для радіопередач. Однак московського розвідника Рудольфа Мішутку перехопила контррозвідка Словацької армії негайно після його приземлення парашутом на території Словаччини. Під час допитів той «розколовся» і видав усіх відомих йому радянських розвідників, із якими мав на в'язати контакт. В. Капішовського заарештували. Йому загрожував військовий суд і смертна кара. Усе ж таки словацький адвокат домігся того, що його справу перевели із військового суду в цивільний, оскільки злочин («зраду батьківщини») він здійснював ще до військової служби, будучи вчителем. Цивільний суд засудив його «лише» до п'ятнадцяти років позбавлення волі.

Спочатку В. Капішовський відбував кару у братиславській, пізніше – у леопольдівській тюрмах. Та після придушення Словацького національного повстання на початку 1945 року гестапо перевело його та інших політичних в'язнів у табір смерті Матхаузен, де він у страшних умовах пробув до кінця війни.

1 липня 1945 року нова чехословацька влада призначила В. Капішовського на пост секретаря Окружного комітету компартії в Меджилабірцях – один із трьох найбільш зруйнованих війною округів Чехословаччини. «Труднощів і проблем було безліч, – пише він у своїх спогадах, – однак був і неймовірний ентузіазм, на який можна було спертися» [9, с. 114].

7 жовтня 1945 року його обрали депутатом Словацької Національної Ради. Майже в тому самому часі він став членом Президії Української Національної Ради Пряшівщини, згодом – членом Пленуму ЦК КПС у Братиславі та депутатом Національних Зборів (парламенту) Чехословаччини у Празі. На всіх цих посадах та функціях він пристрасно захищав інтереси українського населення.

Від листопада 1946 по вересень 1948 року він займав посаду завідуючого Рефератом українських шкіл при уряді Словаччини у Братиславі, а в 1948-50 роках завідував культурно-пропагандистським відділом Краєвого комітету КПС у Пряшеві. На цих посадах він зіграв важливу роль у розвитку економіки, культури та українського шкільництва в найвідсталішому регіоні ЧСР – Східній Словаччині.

Коли Капішовський у 1950 році залишав пост керівника Реферату українських шкіл, він передав своєму наступникові 43 українські дитсадки, 276 початкових шкіл, 38 середніх (горожанських) шкіл та шість спеціальних шкіл (технікумів) – із 676 класами та 23 112 учнями [14, с. 175]. Правда, у більшості цих шкіл мовою навчання була російська, рівень якої залежав від володіння нею учителем (здебільшого дуже низький).

У 1950 році В. Капішовський був втягнений у т. зв. «Акцію П» (православізація), яку він як і переважна більшість віруючих уважав поверненням до первісної православної церкви, ліквідованої (проти волі населення) Ужгородською унією 1646 року. Та в ліквідації Греко-католицької церкви після інсценованого владою «Собору Греко-католицької церкви» 28 березня 1950 року він активної участі не брав, бо в тому ж році його направили на навчання до Центральної політичної школи у Празі, де він заглибився в теоретичне вивчення питань політичної економії.

Уже після неповних двох років навчання у Празі на голову В. Капішовського звалилося неочікуване лихо: звинувачення в «українському буржуазному націоналізмі», ініціатором якого була «група десятих українських товаришів», очолювана нещодавнім випускником Вищої політичної школи в Москві Іваном Габалем, яка не погоджувалася з «українізацією» російськомовних шкіл у Словаччині і за зразком штучно викликаних процесів із «словацькими буржуазними націоналістами» почала шукати «націоналістів» і серед українського населення. Так зробили націоналістами чільних представників Української Національної Ради Пряшівщини Василя Капішовського та Петра Бабея.

Їх обвинувачення було обговорене в найвищих органах комуністичної партії та в усіх місцевих організаціях Східної Словаччини з вказівкою зверху – засудити діяльність. На підставі такої вказівки засуджували їх не лише партійні організації, але й українська преса. В. Капішовському загрожував судовий процес, довігорічне ув'язнення, а може й смертна кара¹. На щастя, смерть Сталіна та Готвальда в березні 1953 року припинили цю явно сфабриковану справу. Запланований судовий процес над «українськими буржуазними націоналістами» не відбувся.

¹ У 60-х роках экс-секретар ЦК КПС Карол Бацілек заявив В. Капішовському, що вже до «Листа десятих українських товаришів» надійшла секретна вказівка з «найвищих місць» – підготувати «компрометуючі матеріали» для засудження Петра Бабея та Василя Капішовського на кару смерті або довігорічне ув'язнення [25, с. 187].

1 лютого 1954 року В. Капішовський повернувся до Пряшева, де його призначили старшим викладачем політичної економії на кафедрі марксизму-ленінізму та заступником декана Вищої педагогічної школи. У 1961 році його перевели на Філософський факультет Університету ім. П.Й. Шафарика у Пряшеві, де він у тому ж році здобув звання доцента політичної економії. Згодом ту ж посаду він займав на юридичному факультеті того ж університету в Кошицях. У 1964 році він там захистив кандидатську дисертацію на тему «Економічний розвиток Східної Словаччини у післявоєнний період». На юридичному факультеті в Кошицях він до виходу на пенсію працював на різних посадах.

Отже, від 1953 року до виходу на пенсію у 80-х роках він займався педагогічною діяльністю, виховавши цілу генерацію вчителів та юристів. Особливу увагу він приділяв студентам з українських сіл.

У листопаді 1966 року В. Капішовського обрали головою Центрального комітету Культурного союзу українських трудящих. Саме його заслугою КСУТ значно поширив рамки своєї діяльності та став на чолі процесу національного відродження українців Словаччини. Чималою його заслугою стало те, що організація зросла на 8 000 індивідуальних членів. Матеріально і кадрово зміцнилася не лише центральна організація КСУТ, але й її окружні організації, українське видавництво, редакції українських газет, журналів, радіомовлення. Були влаштовані поважні наукові конференції на тему чехословацько-українських взаємин, до ювілеїв Тараса Шевченка, Івана Франка, Олександра Павловича й інших діячів культури. Матеріали цих конференцій були друковані в об'ємних збірниках.

Небувалою раніше розмаху досягла народна художня самодіяльність. На щорічних Святах культури українців Чехословаччини у Свиднику виступали десятки колективів зі Словаччини та з-за кордону, а за їх програмою стежило 20-30 тисяч людей. Заключний концерт Свята словацьке телебачення заслугою В. Капішовського транслювало на всю країну наживо.

Майже вся наукова діяльність В. Капішовського була спрямована на економічні питання, шкільництво та розвиток культури русинів-українців Східної Словаччини. Із цих ділянок він опублікував кілька десятків наукових студій, переважно у фаховій пресі. Наведемо лише деякі з них: «Економічно-соціальний та культурний розвиток українського населення в Чехословацькій республіці та його перспектива» [6], «Деякі проблеми диференції в життєвому рівні населення» [23], «До проблеми економічного розвитку Східної Словаччини» [4], «Учитель і українська школа» [11], «Культурний союз українських трудящих в ЧССР» [7], «Економічні перебудови розвитку української культури в ЧССР» [5], «До проблеми вирівнювання рівня економічного розвитку країн – членів РЕВ» [3], «30 років економічного розвитку рідного краю» [2], «До проблем подолання відмінностей між містом і селом, між душевною і фізичною роботою» [22], «Минуле і сучасне Східної Словаччини» [8] та ряд інших. Ці праці, побудовані на реальних цифрах і фактах, наперекір тогочасній ідеологічній риторичі не втратили свого значення і в наш час.

Певним підсумком досліджень В. Капішовського є монографія «Східна Словаччина вчора і сьогодні» [10]. Це – перероблена і значно поширена версія його кандидатської дисертації, у якій розглянуті чотири основні теми: «Деякі проблеми життєвого рівня» (с. 11-40), «Спадщина капіталізму в галузі життєвого рівня» (с. 41-70), «Підвищення життєвого рівня в умовах будівництва соціалізму» (с. 71-154) та «Проблеми диференціації в життєвому рівні» (с. 155-225).

Монографія, як і майже всі інші праці В. Капішовського, написана з позицій марксизму-ленінізму. Та вона побудована на глибокому вивченні архівних джерел та офіційних статистик колишньої Угорщини (до 1918 р.), міжвоєнної Чехословаччини (1918-1939), Словацького штату (1944-1945) та післявоєнної Чехословаччини (1945-1980). Висновки автора документовані десятками таблиць, які наочно свідчать про те, що Східна Словаччина завжди була найвідсталішим регіоном країни, до складу якої входила. Життєвий рівень її населення радикально підвищився лише у 50-80 роках у зв'язку з колективізацією сільського господарства та побудовою промислових заводів у кожному районі. У цьому відношенні праця В. Капішовського ще довго буде важливим джерелом для порівняльних соціологічно-економічних досліджень. Це ствердив і політолог Іван Гвань, який в обширній рецензії назвав її «дуже важливим внеском для вивчення найновішої історії Східної Словаччини й водночас для кращого розуміння соціально-економічних та культурних умов українського населення Пряшівщини» [1, с. 94].

Уже будучи на пенсії, В. Капішовський опублікував книгу своїх спогадів під назвою «Мрії і дійсність» [9], у якій описано його життя від раннього дитинства до виходу на пенсію, з усіма перипетіями, які йому довелося пройти. Заключний розділ спогадів (с. 178-181) є ніби наочною ілюстрацією до його монографії «Східна Словаччина вчора і сьогодні». На прикладі рідного села він ілюстрував «величезні зміни, які настали в рідному селі від визволення такого розміру, що людина, яка не була свідком цих змін, не може тому повірити [...]. Приємно здивовані всі ті, хто приїжджає з різних міст нашої країни відвідати своїх батьків [...]. І я повертаюся до свого місця народження задоволений, бо наші колишні мрії стали дійсністю» [9, с. 181; 14, с. 196].

Осінь свого життя В. Капішовський проживав у місті Кошиці в гармонійному співжитті з дружиною Анною, яка про нього зразково дбала. Будучи бездітними, вони більшість вільного часу, зокрема влітку, проводили на дачах: у кадастрі села Дружествна-при-Горнаде біля м. Кошице та в Бардіївських Купелях. У Дружествній він виростив чудовий сад, і до останніх днів життя займався в ньому пасічництвом. Медом від трьох десятків вуликів він постачав свою рідню, друзів та знайомих. На питання чому він обрав предметом свого хобі саме бджільництво, В. Капішовський жартома відповідав: «Бджола – символ працьовитості. Я теж як ота бджола від раннього дитинства намагався чесно працювати. Та замість меду, мені часто гіркі пилюлі діставалися. Хочу аби бодай на старість посолоднішало не лише моє життя, але й життя мого найближчого оточення».

Після кількох операцій та госпіталізації він відійшов у вічність 11 квітня 2002 року на 88 році життя. Урну з його прахом як сказано на початку, було похоронно на пряхівському цвинтарі.

Свою статтю про Василя Капішовського я хочу закінчити кількома особистими спогадами про спілкування з ним. На початку 1960 року я, будучи солдатом Чехословацької армії, зайшов до нього як до чільного представника української громади і заявив, що у серпні закінчується моя 22-місячна військова служба і я б хотів працювати фольклористом у рідному краї. В. Капішовський, обіцяв допомогти. І справді, восени того ж 1960 року при Кафедрі української мови і літератури Філософського факультету Університету ім. П.Й. Шафарика у Пряшеві за його сприянням було засновано Кабінет народної словесності, у який за конкурсом прийняли двох фахових працівників: М. Гиряка і мене. Нас обох відіслали на навчання в аспірантурі: М. Гиряка – до Братислави, мене – до Праги, а звідти до Києва.

У грудні 1965 року під час повернення з Києва на кордоні в Чопі мене затримала група працівників радянського КГБ із матеріалами українського «самвидаву», серед яких був і рукопис праці Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», формально адресований ЦК КП УРСР у Києві. Радянським і чехословацьким слідчим органам в Ужгороді я твердив, що рукопис праці І. Дзюби віз членові ЦК КПС Василю Капішовському, щоб інформувати його про недоліки в національній політиці Радянської України. В. Капішовський на запитання «органів» цю інформацію підтвердив (хоч про неї нічого не знав) і це зберегло мене від неминучого суду в Радянському Союзі. Повернувшись додому, я детально поінформував його про цю справу і знов його заслугою вона закінчилася для мене лише «партійною доганою». Я зміг захистити кандидатську дисертацію в Празі і повернутися на місце наукового працівника Університету ім. П.Й. Шафарика [17, с. 58-64].

Після одруження з племінницею Капішовського Магдою Шуркалою у квітні 1966 року ми стали не лише родичами, а й близькими друзями. Між іншим, я інформував його як голову КСУТу про свої експедиції до переселенців із Пряшівщини в Рівненську та Волинську області в Україні в 1964-65 роках¹. Тоді я переконався, що переважна більшість «оптантів» була незадоволена своїм перебуванням у Радянській Україні і мріяла повернутися у Словаччину. За порадою Капішовського я написав офіційний звіт у ЦК КСУТ, із яким він ознайомив члена ЦК КПС Василя Біляка та інших високопосадовців влади Чехословаччини. Ніби і на основі мого листа «оптантам» у другій половині 60-х років було дозволено повернутися до рідного краю, тобто «ре оптувати» чехословацьке громадянство.

На жаль, В. Капішовському не вдалося захистити мене від політичних чисток початку 70-х років. Та й після того як мене звільнили з роботи в університеті, ми залишилися добрими друзями. Більше того, коли я працював пастухом худоби в сільськогосподарській артілі села Курів, він час від часу відвідував мене в пастушій колибі, а в часи, коли я мав сувору заборону друкуватися, він, ризикуючи своєю кар'єрою, опублікував кілька моїх статей під своїм прізвищем. Серед них була і ювілейна стаття про хореографа Володимира Лібовицького (1906-1984) [20], про юриста Йосифа Маркова (1890-1978) [15] та ін.

У 1994 році я анонімно опублікував ювілейну статтю до 80-ліття В. Капішовського [18]. Подібну статтю (вже під своїм іменем) я опублікував і до його 85-ліття [12]. Останню шану я віддав В. Капішовському промовою на його похороні в Кошицях. Цю промову редакція «Нового життя» надрукувала замість некролога [13]. Статтю про В. Капішовського, з його фотографією і бібліографією найважливіших праць я подав в «Енциклопедії сучасної України» [16], а до століття з дня його народження надрукував статті в «Дуклі» [19] та «Новому житті» [14].

Оскільки подружжя Капішовських було бездітним, а в дружини Анни не було кровної рідні, вона вирішила розсіяти прах чоловіка після кремації «по вітру». Я переконав її, що це нерозумне рішення і порадив їй поховати урну з прахом чоловіка на пряхівському центральному цвинтарі в могилу

¹ На початку 1947 року понад 12 000 русинів-українців Словаччини добровільно переселилися у Волинську та Рівненську області України (на місця чехів, переселених у Чехію), де їм члени переселенських комісій (в яких головне слово мали радянські офіцери-дорадники) обіцяли «рай на землі». Нічого з обіцянок не здійснилося. Ближче про це див.: Крушко С. Оптанги. – Пряшів, 1999; Ванат І. Волинська акція. – Пряшів, 2001; Kruško S. a kol. Encyklopedický slovník predsedenia. – Prešov, 2005.

його швагра, який загинув під час бомбардування Пряшева в 1944 році. Після довгих вагань і моїх наполягань вона погодилася. Нині у спільній могилі на пряшівському цвинтарі покояться тлінні останки та прахи чотирьох людей: Івана й Марії Шуркалів та Василя й Анни Капішовських. Їх імена викарбовано золотими літерами на мармуровій дошці.

Василь Капішовський був людиною надзвичайно чесною і справедливою. Життя навчило його бути обережним, у чому дехто з т. зв. «прогресивистів» вбачав прояв боягузтва та пристосовництва. Та він не був ні боягузом, ні пристосовником, ні кар'єристом, а реалістом у прямому розумінні цього слова. Уся його увага була спрямована на творення добра. Добра для простих людей. До кінця життя він вірив у «соціалізм із людським обличчям», побудованим не на диктатурі і терорі, а на демократичних принципах. Соціалізм без лєнінсько-сталінсько-гєтвальдівських деформацій, які принесли горе і смерть мільйонам людей.

Як економіст за професією, В. Капішовський привітав політичні зміни в Центральній і Східній Європі кінця 80-их і початку 90-их років ХХ століття, які вели до розпаду Радянського Союзу і цілого «соціалістичного табору». Та був далекий від того, аби зневажити все добре, що було створене «соціалістичним ладом», зокрема на його малій батьківщині – Східній Словаччині. Та й на відновлення капіталізму в нашому краї він великі надії не покладав, передбачаючи неминучі економічні та соціальні кризи, які поведуть до поляризації суспільства. Життя показало, що він не помилявся.

ДОДАТОК¹

I. Вибрані праці Василя Капішовського

A. Окремі видання

1. Економічно-соціальний та культурний розвиток українського населення в Чехословацькій республіці та його перспектива. – Пряшів, 1960. – 23 с.

2. Східна Словаччина вчора і сьогодні. – Пряшів, 1982. – 256 с.

3. Мрії і дійсність. – Пряшів, 1988. – 192 с.

B. Наукові статті

4. Niektoré problémy diferenciácie v životnej úrovni obyvateľstva // Zborník Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika. – Roč. III. – Bratislava, 1962. – S. 5-28.

5. K problémom zvyšovania životnej úrovne obyvateľstva východného Slovenska // Přejhled. – Roč. X. – Praha, 1965. – Č. 2. – S. 13-34.

6. До проблеми економічного розвитку Східної Словаччини // Дукля – 1965. – Ч. 1. – С. 74-80.

7. Наше життя в минулому і сучасному // Зб. 15 років на службі народу. – Пряшів, 1966. – С. 5-26.

8. Учитель і українська школа // Дружно вперед. – Пряшів, 1966. – Ч. 3. – С. 1-5.

9. Культурний союз українських трудящих в ЧССР // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Т. 3. – Пряшів, 1967. – С. 404-408.

10. Економічні передумови розвитку української культури в ЧССР // Зб. Жовтень і українська культура. – Пряшів, 1968. – С. 489-497.

11. До проблеми вирівнювання рівня економічного розвитку країн – членів РЕВ // Науковий збірник Ужгородського державного університету. Ужгород, 1976. – С. 46-49.

12. 30 років економічного розвитку рідного краю // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Т. 7. – Пряшів, 1977. – С. 85-94.

13. K problémom prekonávania rozdielov medzi mestom a dedinou – medzi duševnou a fyzickou pracou // Zborník prác učiteľov Ústavu marxizmu-leninizmu Univerzity P. J. Šafárika. Č. 5. – Košice, 1978. – S. 151-162.

14. Минуле і сучасне Східної Словаччини // Дукля. – Пряшів, 1981. – № 2. – С. 32-47.

II. Праці про Василя Капішовського

15. Valášková N. Predkovia a potomkovia. Rodokmene Kapišovských a Sivaničových. – Praha, 2001.

16. Гвань І. Василь Капішовський: Східна Словаччина вчора і сьогодні (рец.) // Діалог. – Торонто, 1984. – Ч. 10. – С. 89-94.

17. [Мушинка М.] Володиміру Лібовицькому – 70 // Дукля. – Пряшів, 1976. – № 6. – С. 74-76. [Підписаний В. Капішовський].

18. Мушинка М. Життя і наукова діяльність О. О. Маркова // Дукля. – Пряшів, 1977. – № 6. – С. 67-74. [Підписаний В. Капішовський].

19. Мушинка М. Колеса крутяться ... Кн. I: Спогади. – Пряшів, 1998. – 199 с.

20. Мушинка М. Людина загартована у боротьбі. В. Капішовському – 80 // Нове життя. – Пряшів, 1994. – № 26. – С. 2.

21. Мушинка М. «Не маю за що ганьбитися». До 85-ліття від дня народження Василя Капішовського // Нове життя. – Пряшів, 1999. – № 29-30. – С. 2.

22. Мушинка М. Відійшов визначний педагог, науковець і громадсько-політичний діяч // Нове життя. – Пряшів, 2002. – № 17-18. – С. 2. [Некролог про В. Капішовського].

¹ Цей список є незначним вибором із кількох бібліографічних довідок самого В. Капішовського в його особистому архіві. Далеко не повні списки його публікованого доробку становлять біля сотні позицій.

23. Мушинка М. І. Капішовський Василь // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 12. – Київ, 2012. – С. 250.
24. Мушинка М.: Василь Капішовський – педагог, політичний та громадський діяч Пряшівщини. До 100-ліття з дня народження В. Капішовського // Дукля. – Пряшів, 2014. – № 3. – С. 57-67.
25. Мушинка М. Вірний син Пряшівщини. Життя і політично-громадська діяльність Василя Капішовського. До 100-річчя від дня народження. – Ужгород, 2014. – 200 с.
26. Юрась Ю. [Дацко Ю.]. Відзначили 100-річчя Василя Капішовського // Нове життя. – Пряшів, 2014. – № 14. – С. 2.

Список використаних джерел та літератури

1. Гвань І. Василь Капішовський: Східна Словаччина вчора і сьогодні (рец.) // Діалог. – Торонто, 1984. – Ч. 10. – С. 89-94.
2. Капішовський В. 30 років економічного розвитку рідного краю // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Т. 7. – Пряшів, 1977. – С. 85-94.
3. Капішовський В. До проблеми вирівнювання рівня економічного розвитку країн – членів РЕВ // Науковий збірник Ужгородського державного університету. Ужгород, 1976. – С. 46-49.
4. Капішовський В. До проблеми економічного розвитку Східної Словаччини // Дукля – 1965. – Ч. 1. – С. 74-80.
5. Капішовський В. Економічні передумови розвитку української культури в ЧССР // 36. Жовтень і українська культура. – Пряшів, 1968. – С. 489-497.
6. Капішовський В. Економічно-соціальний та культурний розвиток українського населення в Чехословацькій республіці та його перспектива. – Пряшів, 1960. – 23 с.
7. Капішовський В. Культурний союз українських трудящих в ЧССР // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Т. 3. – Пряшів, 1967. – С. 404-408.
8. Капішовський В. Минуле і сучасне Східної Словаччини // Дукля. – Пряшів, 1981. – № 2. – С. 32-47.
9. Капішовський В. Мрії і дійсність. – Пряшів, 1988. – 192 с.
10. Капішовський В. Східна Словаччина вчора і сьогодні. – Пряшів, 1982. – 256 с.
11. Капішовський В. Учитель і українська школа // Дружно вперед. – Пряшів, 1966. – Ч. 3. – С. 1-5.
12. Мушинка М. «Не маю за що ганьбитися». До 85-ліття від дня народження Василя Капішовського // Нове життя. – Пряшів, 1999. – № 29-30. – С. 2.
13. Мушинка М. Відійшов визначний педагог, науковець і громадсько-політичний діяч // Нове життя. – Пряшів, 2002. – № 17-18. – С. 2. [Некролог про В. Капішовського].
14. Мушинка М. Вірний син Пряшівщини. Життя і політично-громадська діяльність Василя Капішовського. До 100-річчя від дня народження. – Ужгород, 2014. – 200 с.
15. Мушинка М. Життя і наукова діяльність О. О. Маркова // Дукля. – Пряшів, 1977. – № 6. – С. 67-74. [Підписаний В. Капішовський].
16. Мушинка М.І. Капішовський Василь // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 12. – Київ, 2012. – С. 250.
17. Мушинка М. Колеса крутяться ... Кн. І: Спогади. – Пряшів, 1998. – 199 с.
18. Мушинка М. Людина загартована у боротьбі. В. Капішовському – 80 // Нове життя. – Пряшів, 1994. – № 26. – С. 2.
19. Мушинка М.: Василь Капішовський – педагог, політичний та громадський діяч Пряшівщини. До 100-ліття з дня народження В. Капішовського // Дукля. – Пряшів, 2014. – № 3. – С. 57-67.
20. [Мушинка М.] Володимирі Лібовицькому – 70 // Дукля. – Пряшів, 1976. – № 6. – С. 74-76. [Підписаний В. Капішовський].
21. Юрась Ю. [Дацко Ю.]. Відзначили 100-річчя Василя Капішовського // Нове життя. – Пряшів, 2014. – № 14. – С. 2.
22. Kapišovský V. K problémom prekonávania rozdielov medzi mestom a dedinou – medzi duševnou a fyzickou pracou // Zborník prác učiteľov Ústavu marxizmu-leninizmu Univerzity P. J. Šafárika. Č. 5. – Košice, 1978. – S. 151-162.
23. Kapišovský V. Niektoré problémy diferenciacie v životnej úrovni obyvateľstva // Zborník Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika. – Roč. III. – Bratislava, 1962. – S. 5-28.

Стаття надійшла до редколегії 14.10.2014.

Николай Мушинка

Василий Капишовский и его место в истории украинцев Словакии.

В статье подано биографию уроженца Пряшевицины, который в 1939 г. стал советским разведчиком. Его направили в Словакию, где он был разоблачен и осужден на пятнадцать лет тюрьмы. После освобождения из концлагеря смерти Маутхаузен в мае 1945 г. В. Капишовский получил высшее экономическое образование, стал доцентом и функционером высших государственных и партийных органов Словакии.

Ключевые слова: Василь Капишовский, Пряшевицина, украинский буржуазный национализм, Украинский народный совет Пряшевщины, Реферат украинских школ, Культурный союз украинских трудящихся, Университет им. П.Й. Шафарика в Кошицах.

Mykola Mushynka

Vasyl Kapishovskyi and His Place in History of Ukrainians in Slovakia.

*The article analyses the life of the well-known public, political figure, teacher, scholar, representative of the Ukrainians in Slovakia, Vasyl Kapishovskyi. The author outlines that Kapishovskyi studied in Uzhhorod and later started working as a teacher in the Carpathian part of Ukraine. When the Hungarians occupied this territory in 1939, Kapishovskyi decided to move to the USSR. While living in Moscow, he was trained as an intelligence agent. Further on in 1941 Kapishovskyi was sent and mobilized to the Slovak anti-fascist army. After landing on the territory of Slovakia, he was immediately caught and questioned by the Gestapo. Trying to save his life, Kapishovskyi revealed the secret information about intelligence agents. For this act he was about to face the death penalty, but the Slovak court sentenced him only to fifteen years in prison. He survived his imprisonment and after the war became the head of the Communist Party in Medzhylabirtsi. Moreover, Kapishovskyi was elected the member of the Czech and the Slovak parliaments, as well as the member of the Ukrainian People's Council and the head of the Education Department in Bratislava (1946-1948). The author of the article underlines that Kapishovskyi was again about to face the death penalty in 1952 when he was accused of the Ukrainian bourgeois nationalism. Nevertheless, he was found not guilty and got back to his responsibilities. Therefore, the article outlines only most important facts of Vasyl Kapishovskyi's life and activity. The author underlines that further information can be found in his book entitled *The Faithful Son of Priashiv* published in Uzhhorod in 2014.*

Key words: *Vasyl Kapishovskyi, Priashiv region, Ukrainian bourgeois nationalism, Ukrainian People's Council of Priashiv region, Culture Union of Ukrainian Workers, Pavol Jozef Šafárik University in Kosice.*